

คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย : ปัจจัยเชิงสาเหตุ*

Quality of Early Childhood Education : Causal Factors

วสุกฤต สุวรรณเทน (Wasuklit Suwannathen) **

วัลนิกา ฉลากบาง (Wannika Chalakbang) ***

บทคัดย่อ

การศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความพร้อมในด้านต่างๆซึ่งจะมีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและบุคลิกภาพในอนาคต คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้ปรัชญาหรือความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านคุณภาพประสิทธิภาพในการบริหารงาน 3) ด้านคุณภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) ด้านคุณภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และ 5) ด้านความพึงพอใจในการทำงาน ส่วนปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร วัดได้จาก การสื่อสารแนวทางการปฏิบัติงานให้เข้าใจตรงกัน การกำกับติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน การส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ และการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) สมรรถนะขององค์กร วัดได้จาก การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ ความรู้ความสามารถของบุคลากร การจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม การสรรหาและจัดทรัพยากรการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร 3) บรรยากาศของโรงเรียน วัดได้จาก บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน บุคลากรตั้งความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสูง การเปิดโอกาสให้ร่วมตัดสินใจ การให้ความเป็นกันเองไว้วางใจกันการจัดระบบการงาน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ 4) การบริหารจัดการเรียนรู้ วัดได้จาก การบริหารหลักสูตร การบริหารจัดการเรียนการสอน การบริหารการวัดผลประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ : คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ปัจจัยเชิงสาเหตุ

* บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ,

This article aims at dissemination academic knowledge.

** ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบะปาคา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3,

(School director of Banbapaka school. The primary education service area office Sakon Nakhon 3)

E-mail: tol_jung@hotmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,

(Asst. Prof. Dr. Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University)

Abstract

Early childhood education is a basic education with a purpose to develop children in their early childhood in several aspects, which will affect their growth and personality in the future. Thus, the quality of early childhood education is what results in an efficient educational quality under the philosophy or determination to develop student quality with desirable characteristics. The significant components comprise of the following factors 1) student qualities; 2) administration efficiency qualities; 3) learning organization qualities; 4) participation of parents qualities and community and 5) working satisfaction. On the other hand, the causal factors affecting the quality of early childhood education are 1) academic leadership of administrators, which can be measured from goal setting and sharing, instructional monitoring, professional development and support and being a transformational leadership; 2) school competency, which can be measured from the determination of visions, missions and strategies, personnel competency, an appropriate organizational structure, recruitment learning resources and information technology; 3) school environment, which can be measured from positive atmosphere, high expectation from school personnel, cooperate decision making, relationship and trust, persuasive system and physical environment; 4) instructional administration, which can be measured from curriculum administration, teaching administration, assessment and evaluation administration and internal quality system.

Keywords: Quality of Early Childhood Education, Causal Factors

บทนำ

การศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับอื่นๆ และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีอายุระหว่าง แรกเกิด-6 ปี เป็นช่วงอายุ ที่สามารถพัฒนาความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาได้อย่างเต็มที่ แต่หากไม่ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาในช่วงนี้อาจมีผลให้พัฒนาการด้านต่างๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้า ซึ่งจะกระทบต่อการเจริญเติบโตในอนาคต การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่นทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญ ในการวางรากฐานของบุคลิกภาพ และการพัฒนาทางสมอง (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542: 14) และการที่เด็กปฐมวัยจะเติบโตอย่างมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของสังคมต้องมีพื้นฐานมาจาก การพัฒนาที่เหมาะสมทั้งในด้านการอบรมเลี้ยงดู การให้การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาทั่วโลก ต่างให้ความสำคัญ และความสนใจกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ด้วยความเชื่อว่าการเรียนรู้ในช่วงดังกล่าวมีผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพชีวิตของคน เพราะเป็นช่วงที่ระบบประสาทและสมองกำลังสร้างโครงสร้างที่มิ การเจริญเติบโตในอัตราสูงสุดคือ ร้อยละ 80 ของวัยผู้ใหญ่ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก การดูแลอบรมเพื่อ

ปลูกฝังและสร้างเสริมพัฒนาการจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบ่มเพาะบุคลิกภาพ และอุปนิสัย นอกจากนี้การเจริญเติบโตของสมองยังส่งผลต่อสติปัญญาและความสามารถของเด็กอย่างถาวร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 1)

การจัดการศึกษาปฐมวัยจะดำเนินการได้สำเร็จขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นบุคคลที่นำแนวทางต่าง ๆ ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเป็นผู้ดำเนินนโยบายการศึกษา ของรัฐไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การบริหารจัดการจึงเป็นงานหลักของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจปรัชญา หลักการและแนวคิดของการจัดการศึกษาปฐมวัย มีความรู้ความสามารถในการบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารต้องนิเทศ กำกับและติดตาม ให้ครูดำเนินการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม ด้านการประเมินพัฒนาการ ผู้บริหารต้องจัดให้มีการประเมินพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (อภิสมัย วุฒิพรพงษ์, 2540: 25)

จากการรายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในปีการศึกษา 2555 ระดับประเทศพบว่า นักเรียนระดับปฐมวัย ร้อยละ 98.00, 93.86, 71.67 และ 59.17 มีพัฒนาการด้านสังคม ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านร่างกาย และด้านสติปัญญา อยู่ในระดับดี แต่ถ้าพิจารณาร้อยละของพัฒนาการทั้ง 4 ด้านจะพบว่า มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558: 105) แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนส่วนหนึ่งอาจไม่ได้จัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้แก่ นักเรียนอย่างเป็นองค์รวมโดยแท้จริง จึงควรเพิ่มการดำเนินการต่างๆ โดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) พบว่า พัฒนาการด้านสติปัญญาของนักเรียนระดับปฐมวัยอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558: 112) ด้วยเหตุดังที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่า คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยยังประสบปัญหาและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข แต่การแก้ไขจะทำให้เกิดผลสมบูรณ์ตามที่ต้องการก็ต้องทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา ดังนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงมีความสำคัญยิ่ง

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการในทุกๆ ด้านของเด็กในอนาคต เนื่องจากเด็กวัยนี้มีพัฒนาการอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กในวัยนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเกิดขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในช่วงระยะปฐมวัยมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นรากฐานของพัฒนาการก้าวต่อไปของชีวิตของแต่ละบุคคล (ปิยะนุช สุวรรณเทพ และสุเทพ อ่วมเจริญ, 2558: 258) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจะต้องจัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น โดยที่การเล่นดังกล่าวต้องไม่ใช่การเล่นโดยไม่มีจุดหมายและไม่ใช่อะไรที่ขัดแย้งเนื้อหาของระดับประถมศึกษาให้แก่เด็กการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจะต้องเข้าใจการเรียนรู้ของเด็ก และสร้างเสริมประสบการณ์และ

ธรรมชาติการเรียนรู้ให้แก่เด็ก ดังหลักการสำคัญในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ดังนี้

การจัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่องเน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต การจัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กกิจกรรมประจำวันตามแผนการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษาซึ่งกิจกรรมประจำวันนี้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น(ตรีมาลา เรือนทอง และศุภลักษณ์ สัตย์พิศพราย, 2556: 288)

ปัญหาสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

จากการติดตามพัฒนาการของเด็กไทยพบว่า มีพัฒนาการที่ล่าช้าทั้งทางด้านสติปัญญาการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และการปรับตัว เนื่องจากขณะนี้เด็กปฐมวัยได้รับการสนับสนุนที่ไม่เหมาะสมกับธรรมชาติของวัย เช่น การที่ผู้ปกครองให้เด็กเรียนกวดวิชาเพื่อสอบเข้าโรงเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีชื่อเสียง และอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือ การที่โรงเรียนในระดับอนุบาลจำนวนมากเปิดสอนพิเศษเพิ่มเติมในช่วงวันหยุดหรือปิดเทอม รวมถึงการเร่งเรียน เขียน และอ่านเกินพัฒนาการของเด็ก สอดคล้องกับบุญเชิด ชำนิศาสตร์ (2556: 3) กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจการศึกษาขั้นพื้นฐานมากกว่าระดับปฐมวัยให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยพยายามสอนให้เด็กอ่านคล่อง เขียนคล่องเพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครอง ไม่ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ของเด็ก คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คาดเคลื่อนในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้การศึกษาปฐมวัยในวันนี้มุ่งเน้นแต่การท่องจำความรู้เพื่อสอบแข่งขัน และเน้นเฉพาะด้านเนื้อหาสาระมากกว่าการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ ได้แก่ การคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ การให้เหตุผล รวมถึงการพัฒนาด้านคุณธรรม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้การดำเนินชีวิต ส่งผลให้เด็กขาดแรงจูงใจ ในการเรียนรู้ ขาดทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น และขาดทักษะความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้สุริยา ห้องเสนาะ (2556: ออนไลน์) ปัญหาของการจัดการศึกษาปฐมวัยยังมีประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจที่นักการศึกษาจะมองข้ามไม่ได้ ดังนี้

1. การขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการที่สำคัญ ตามช่วงวัยของเด็ก จึงมีความคาดหวังที่ต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ จึงส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีระบบการสอนแบบ “เร่งเรียน เขียนอ่าน” นอกจากนี้การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ไอแพด โทรศัพท์มือถือ หรือโทรทัศน์ ก็มีผลสำคัญที่ทำให้เด็กมีความบกพร่องในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2. การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการศึกษาปฐมวัยของครู ผู้บริหารและสถานศึกษา การขาดแคลนความรู้และความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย

จึงทำให้ครูเน้นให้เด็กอ่านเขียนและเน้นการสอนให้เด็กท่องจำมากกว่าทักษะพัฒนาการด้านการคิด และการตัดสินใจ ในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาบางส่วนบริหารงานเพื่อชื่อเสียงของโรงเรียนจึงเตรียมความพร้อมของเด็ก เพื่อการแข่งขันมากกว่าการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็ก รวมถึงปัญหาสถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง จึงทำให้เกิดการเรียนเพื่อสอบเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียงตั้งแต่ระดับอนุบาล

3. ระบบการผลิตครูปฐมวัย จากค่านิยมของการเข้ารับราชการที่มีสวัสดิการที่ดีและมีความมั่นคงในชีวิต จึงเกิดความต้องการเพิ่มคุณสมบัติด้านการศึกษาของครูให้สูงขึ้น แต่ระบบการผลิตครูในปัจจุบันยังขาดกลไกในการติดตามและประเมินคุณภาพ เช่น การเปิดรับครูปฐมวัยจำนวนมากทำให้อัตราส่วนระหว่างอาจารย์กับจำนวนนักศึกษาไม่สอดคล้องกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนการสอน เนื่องจากกระบวนการพัฒนาครูปฐมวัยไม่สามารถทำได้ด้วยการบรรยายเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยมีอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัยมาดูแลอย่างใกล้ชิด

4. การให้ความสำคัญด้านเนื้อหาและการวัดผลมากกว่าการประเมินผลเพื่อพัฒนาหลักสูตรและการวัดผลระดับประถมศึกษาตอนต้น มุ่งเน้นให้เด็กท่องจำความรู้จำนวนมาก ไม่สอดคล้อง และเชื่อมโยงกับหลักสูตรของการศึกษาปฐมวัยที่เน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยคำนึงถึงการพัฒนาการในทุกด้าน อย่างสมดุล ได้แก่ ด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์และจิตใจ นอกจากนี้ครู ในโรงเรียนอนุบาล และศูนย์เด็กเล็กส่วนใหญ่เน้นการวัดผลด้านความจำ โดยขาดการประเมินตามสภาพความเป็นจริง รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการศึกษารัฐใช้หลักเกณฑ์ตัดสินมากกว่าการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทำให้ขาดแนวทางในการปรับปรุงผู้เรียนให้ดีขึ้น

ความหมายและความสำคัญของคุณภาพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า คำว่า “คุณภาพ” เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและบางส่วนศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลซึ่งเป็นส่วนประกอบของคุณภาพการจัดการศึกษา จากการศึกษาสำนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างหลากหลายและแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการบางกลุ่มที่เริ่มศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยโดยตรง แต่ยังมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนคำว่า “การจัดการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมาย การจัดการ ว่าเป็น การสั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ฟาโยล (Fayol, 1949.อ้างถึงใน สันติ บุญภิรมณ์, 2552: 69) ได้กล่าวถึงการจัดการว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม จากความหมายของคำว่า “การจัดการ” ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเป็นความหมายเดียวกันกับความหมายของคำว่า การบริหาร สอดคล้องกับอินทอร์ โควังชัย (2554: 67) ได้กล่าวว่า “คุณภาพ” มีความหมายครอบคลุมทั้งคำว่า “ประสิทธิภาพ” และ “ประสิทธิผล” ซึ่งเน้นการศึกษาในด้านกระบวนการผลิตและผลสำเร็จของการบริหารจัดการ

ความหมายและคุณลักษณะของคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย

โลกปัจจุบันให้ความสำคัญกับ “คุณภาพ” เพราะคุณภาพเป็นตัวตัดสินของทุกๆ สิ่งหากพิจารณาว่าคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยหมายถึงอะไร สามารถประมวลได้ว่า คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึงความสามารถในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้ปรัชญาหรือความมุ่งมั่นที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพเด็ก ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีคุณภาพในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพของผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนจากการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วยเป็นผู้มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านสมวัย ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น เด็กมีสุขภาพกายสมวัย มีสุขนิสัยสมวัย ด้านอารมณ์และจิตใจ เช่น เด็กมีสุขภาพจิตสมวัย มีสุนทรีภาพสมวัย ด้านสังคม เช่น เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ มีวินัยและรู้ผิดชอบสมวัย และด้านสติปัญญา เช่น เด็กมีความสามารถในการเรียนรู้สมวัย มีจินตนาการและคิดสร้างสรรค์สมวัย และมีทักษะและความรู้พื้นฐานตามพัฒนาการ ทุกด้านสมวัย มีความพร้อมที่จะศึกษาต่อในขั้นต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2553: 6) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ผลลัพธ์คุณภาพเด็กปฐมวัย ดังนี้ 1) เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายสมวัย 2) เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจสมวัย 3) เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมสมวัย 4) เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาสมวัย และ 5) มีความพร้อมในการศึกษาต่อในขั้นต่อไป นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554: 5) ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนระดับการศึกษาปฐมวัยว่า ยังคงยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเป็นหลักโดยกำหนดคุณภาพผู้เรียนเป็น 4 ส่วน คือ มีพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

2. ด้านคุณภาพในการบริหารงาน หมายถึง ความสามารถในการบริหาร ดำเนินงาน การจัดการศึกษาปฐมวัยโดยใช้กระบวนการที่เหมาะสมก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ งานเสร็จทันเวลาตามที่กำหนดมีความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ รวมทั้งมีการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืน ประสิทธิภาพในการบริหารงานมีความสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาดังที่ ญัตตินันท์ พรหมณสังข์ (2550:50) ได้กล่าวว่า การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง ความสำเร็จของงานที่เกิดจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรร่วมปฏิบัติการกิจได้อย่างเหมาะสมโดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าทำให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด นอกจากนี้ ภิญญา มนูญศิลป์ (2551: 31) ที่ได้ให้ความหมายการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพว่า หมายถึง การบรรลุเป้าหมายที่กำหนดในรูปผลผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพที่ตรงตามหรือสูงกว่ามาตรฐาน การก่อเกิดนวัตกรรม การใช้เวลาในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการลดความผิดพลาดและการสร้างความปลอดภัยในกระบวนการทำงาน นอกจากนี้ โมเฮียมัง (Mohiemang, 2008: 41) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงาน คือเครื่องชี้วัดคุณภาพการทำงานของสถานศึกษาที่สำคัญสามารถนำวัดระดับความสำเร็จของสถานศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับเชียร์เรนส์ (Scheerens, 2004: 10) ที่ว่าประสิทธิภาพในการบริหารงานที่ดีย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

3. ด้านคุณภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง โรงเรียนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน แสวงหาความรู้

และเทคนิควิธีการใหม่ๆ อยู่เสมอ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พัฒนางานอย่างเป็นระบบ ร่วมกันปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะหรือเป็นทีม การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของโรงเรียนอย่างยั่งยืน ดังที่ศศกร ไชยคำหาญ (2550: 12) ได้ให้นิยามองค์การแห่งการเรียนรู้ว่าหมายถึง องค์การที่สมาชิกทุกคนพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง สามารถแสดงศักยภาพสำหรับผลงานที่ต้องการ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีและแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับพิศุทธิ์ กิตศรีพรพันธุ์ (2556: 43) กล่าวว่า การที่โรงเรียนมีบรรยากาศการพัฒนาศักยภาพขีดความสามารถของผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนในโรงเรียนให้มีความเป็นมืออาชีพในการเรียนการสอน และการทำงานตามมาตรฐานที่กำหนด มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มที่มีคุณภาพ การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนอย่างยั่งยืน จะเรียกโรงเรียนนี้ว่าเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ เซงเง (Senge, 1990: 3) ได้ให้ความหมายขององค์การแห่งการเรียนรู้ว่า เป็นองค์การที่ขยายขอบเขตสมรรถนะขององค์การเพื่อสร้างผลที่ต้องการแท้จริงได้และผู้คนในองค์การต่างเรียนรู้วิธีที่จะเรียนรู้ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง

4. ด้านคุณภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ร่วมคิด แก้ปัญหา เน้นการมีส่วนร่วม มีการช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากรจากชุมชน ด้วยเหตุที่ว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้น ดังนั้นครู พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 7) นอกจากนี้ยาดาฟ (Yadav, 1980: 87) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจหรือสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีลักษณะต่อไปนี้เกิดขึ้น 1) การเข้าร่วมในการตัดสินใจหรือตกลงใจ 2) การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา 3) การเข้าร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา และ 4) การเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา สอดคล้องกับโอคเลย์ (Oakley, 1991: 8-9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้ 1) การให้การช่วยเหลือ 2) การให้อำนาจ และ 3) งานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมด้วยการให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะ ขีดความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจึงมีความสำคัญตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป็นแนวทางในการบริหารและจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์กร และหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงาน (กัญญ์ณวัณ ธาริบุญ และนภดล เจนอักษร, 2558: 124)

5. ด้านความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกในด้านบวกหรือชอบที่ครูแต่ละคนมีต่องานของตน ต่อสภาพแวดล้อมการทำงาน ต่อเงินเดือน/ค่าตอบแทนที่ได้รับ การเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน การได้รับความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา และความก้าวหน้าในวิชาชีพครู ความพึงพอใจ ในการทำงาน มีความสำคัญและส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของโรงเรียน ดังที่ณัฐนันท์ พรหมณสังข์ (2550:50)กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ระดับความรู้สึกหรือเจตคติส่วนรวมที่มีต่องาน สภาพแวดล้อมของงาน

หรือความต้องการของผู้ร่วมงานในการที่จะปฏิบัติงานตามภารกิจและหน้าที่ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ความพึงพอใจในการทำงานประกอบด้วยความพึงพอใจในการปฏิบัติงานความพึงพอใจในค่าตอบแทน การมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การมีความพึงพอใจต่อผู้บริหาร และมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับภิญโญ มนูญศิลป์ (2551: 8) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานทุกด้าน ความพึงพอใจในการทำงานเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของทีมงานเป้าหมายที่กำหนดไว้และผดุงให้ความเป็นทีมคงอยู่ได้

ปัจจัยเชิงสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าผลย่อมเกิดแต่เหตุ ผลจะเป็นเช่นใดย่อมเนื่องมาจากเหตุ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง องค์ประกอบทางการบริหาร ซึ่งเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ประกอบด้วย ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สมรรถนะขององค์การ บรรยากาศของโรงเรียน และการบริหารจัดการเรียนรู้ โดยแต่ละปัจจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้บริหารที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดศรัทธาและปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน ซึ่งจิรภา ชมพูนิง,อินทร์ จันท์เจริญ และวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์ (2558: 762) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอนพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางด้านวิชาการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อความก้าวหน้าของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียน ทำให้ครูในโรงเรียนเกิดความเคารพ ความมั่นใจ ความจงรักภักดีและให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิชาการ ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารประกอบด้วย ตัวแปร 4 ตัว ดังนี้

1.1 การสื่อแนวทางการปฏิบัติงานให้เข้าใจตรงกัน คือ การที่ผู้บริหารสื่อสารด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบเป้าหมายและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน ดังนี้ 1) การใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน 2) การวิเคราะห์ความก้าวหน้าของนักเรียน 3) การพัฒนาเป้าหมายทางวิชาการร่วมกันโดยครูกำหนดมาตรฐานและความคาดหวังของโรงเรียนไว้ อย่างเหมาะสม 4) การประชาสัมพันธ์เป้าหมายของโรงเรียนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและ 5) การตัดสินใจโดยยึดเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นหลัก

1.2 การกำกับติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน คือ การที่ผู้บริหารนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินผล และสะท้อนการปฏิบัติงานของครูด้วยการ 1) ตรวจแผนการสอนและบันทึกการสอนของครู 2) ประชุมร่วมกับครูทุกระดับชั้น 3) เยี่ยมชั้นเรียนโดยสม่ำเสมอ 4) ใช้เวลาส่วนใหญ่ในการปฏิบัติงานในโรงเรียน และ 5) ประเมินการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

1.3 การส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพ คือการที่ผู้บริหารดำเนินงานพัฒนาวิชาชีพครูด้วยวิธีต่างๆ เช่น 1) จัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครูภายในโรงเรียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง 2) ส่งเสริมครูให้เข้ารับการฝึกอบรม

เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์และการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก 3) เสนอแนะให้ครูจัดทำแผนพัฒนาวิชาชีพครูของตนเองในระยะ 5 ปี และ 4) จัดหาวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรหรือปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู

1.4 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ การที่ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ของโรงเรียน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ในการบริหารโรงเรียน 2) การมีศักยภาพทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ 3) การมีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย 4) การมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติการเรียนรู้ และ 5) การมีความรู้ความเข้าใจในระบบการประกันคุณภาพในโรงเรียน

2. สมรรถนะขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำองค์การไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะขององค์การเป็นปัจจัยในการทำงานที่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในองค์การ ช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เป็นเครื่องมือกำหนดกลยุทธ์และนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ทำให้ทราบข้อมูลและสามารถกำหนดแนวทางในการบริหารองค์การและเป็นเครื่องมือบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว ดังนี้

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ คือ การที่ทุกภาคส่วนในโรงเรียน ร่วมกันวางแผนและการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานที่สำคัญที่จะทำให้องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ ให้มีความสอดคล้องกัน มีความเป็น ไปได้ มีการติดตามความก้าวหน้าและประเมินความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

2.2 ความรู้ความสามารถของบุคลากร คือ การที่บุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการที่เพียงพอต่อการทำหน้าที่สอน การได้ปฏิบัติงานตรงกับความรู้ความสามารถ การได้รับการเสริมสร้างประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง และการได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

2.3 การจัดโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม คือ การที่โรงเรียนมีการจัดระบบและโครงสร้างการบริหารที่ดีในการปฏิบัติงานเอื้อให้มีความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน มีการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ความสามารถ มีขั้นตอนการปฏิบัติงานไม่ซ้ำซ้อน สะดวก และคล่องตัว และมีการสร้างแนวปฏิบัติใหม่ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน

2.4 การสรรหาและจัดทรัพยากรการเรียนรู้ คือ การดำเนินงานของโรงเรียนในการแสวงหาความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาโรงเรียนทั้งในด้านการจัดหางบประมาณ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การจัดสื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการที่ชุมชนบริจาคตทรัพยากรและอุปกรณ์การเรียนการสอน

2.5 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร คือ การที่โรงเรียนมีแผนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสารเพื่อความสำเร็จของการบริหาร โดยตั้งผู้รับผิดชอบในการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การสนับสนุนให้ครูใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และมีการประเมินผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

3. บรรยากาศของโรงเรียน หมายถึง สภาพการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพในโรงเรียน เช่น สภาพแวดล้อมทั่วไปที่ตั้งของอาคาร ความร่มรื่น สวยงาม ความสะอาด และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และบรรยากาศทางจิตวิทยา เช่น ความรู้สึกต่อการมีปฏิสัมพันธ์ ความรัก ความสามัคคี เป็นต้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและการปฏิบัติงาน บรรยากาศของโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมทำให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องรู้สึกพอใจ และสามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ บรรยากาศของโรงเรียนประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว ดังนี้

3.1 บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน คือ สภาพบรรยากาศแบบเปิด ที่ทำให้สมาชิกในโรงเรียนมีความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย การเสริมสร้างบรรยากาศแห่งมิตรภาพ การจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเป็นทีมและการส่งเสริมบรรยากาศแห่งการทดลอง กล้าคิด กล้าทำสิ่งใหม่ๆ

3.2 บุคลากรตั้งความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสูง คือ สภาพที่บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นผลสำเร็จตามเป้าหมายของงาน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายเกี่ยวกับคุณภาพของนักเรียนที่ทำหาย การมุ่งเน้นความสำเร็จในระดับบุคคล ระดับชั้นเรียน และระดับโรงเรียน การบรรลุความสำเร็จด้านวิชาการ และการประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังของทุกคนในโรงเรียน

3.3 การเปิดโอกาสให้ร่วมตัดสินใจ คือ สภาพของความร่วมมือกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการทำงานตั้งแต่การประชุมปรึกษารับทราบหรือกับคณะกรรมการอย่างสม่ำเสมอ การให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมคิดร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลงาน และร่วมปรับปรุงงานซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจในงานและเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

3.4 การให้ความเป็นกันเองไว้วางใจกัน คือ สภาพบรรยากาศที่เกิดขึ้นหลังจากการทำงานในระยะหนึ่งซึ่งผู้ร่วมงานได้ทราบถึงความรู้ ความสามารถของกันและกัน เกิดการยอมรับไว้วางใจซึ่งกันและกัน หรือบรรยากาศแห่งความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหาร คณะครู นักเรียนและผู้ปกครองเป็นไปด้วย ความไว้วางใจ มีความตระหนักและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเน้นความเป็นเพื่อนร่วมงาน ไม่เน้นสายการบังคับบัญชา

3.5 การจัดระบบการจูงใจ คือ กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุน กระตุ้น ชักจูง ทำหายให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่น กระตือรือร้นในการทำงาน เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่จะทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายและการให้รางวัลอย่างยุติธรรม

3.6 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ คือ ความคิดและความรู้สึกของครูและผู้บริหารที่มีต่อสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในด้านความเหมาะสมของทำเลที่ตั้ง การปลอดจากมลภาวะ ความสะอาด ร่มรื่น และความปลอดภัยซึ่งมีส่วนสนับสนุนและเอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบริหารจัดการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินงานของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับปฐมวัยให้มีความพร้อมของพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน มีความรู้และคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การบริหารจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้โดยต้องมีการสำรวจความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนในการ

กำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ สามารถวางแผนการเรียนการสอนและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการประเมินผล ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนต่อไป การบริหารจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว ดังนี้

4.1 การบริหารหลักสูตร คือ การดำเนินงานเกี่ยวกับการวิเคราะห์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยของผู้บริหาร การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของสังคม โดยกำหนดเนื้อหาสาระ ที่ครอบคลุมมาตรฐานตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 การส่งเสริมให้มีการเห็นชอบร่างหลักสูตร การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรให้มีความสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง

4.2 การบริหารจัดการเรียนการสอน คือ การดำเนินงานเพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถด้านการสอนเป็นอย่างดี มีความเข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้ครูผู้สอนวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เทคนิควิธี สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มที่ การส่งเสริมให้ครูใช้วิธีวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยเน้นการวัดผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นและให้กำลังใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การให้คำชี้แนะและแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาและการจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

4.3 การบริหารการวัดผลประเมินผล คือ การวางแผนและการดำเนินงานด้านการวัดผลและประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ การเลือกใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสมด้วยวิธีการที่หลากหลายตรงตามสภาพจริง ประเมินครบทุกด้านประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอตลอดปีและนำผลมาพัฒนาเด็กต่อไป

4.4 การประกันคุณภาพการศึกษา คือ การควบคุมคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานของการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน ประกอบด้วย มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้านอัตลักษณ์ และด้านการส่งเสริม

สรุป

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การจัดการศึกษาปฐมวัยให้ได้คุณภาพจึงเป็นความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้ปรัชญาหรือความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญที่เป็นปัจจัยและกระบวนการที่จำเป็น ประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านประสิทธิภาพในการบริหารงาน 3) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน และ 5) ด้าน

ความพึงพอใจในการทำงานส่วนสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ประกอบด้วย การสื่อแนวทางการปฏิบัติงานให้เข้าใจตรงกัน การกำกับติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน การส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) ปัจจัยด้านสมรรถนะขององค์การ ประกอบด้วย การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ ความรู้ความสามารถของบุคลากร การจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม การสรรหาและจัดทรัพยากรการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร 3) ปัจจัยด้านบรรยากาศของโรงเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศเชิงบวกในโรงเรียน บุคลากรตั้งความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสูง การเปิดโอกาสให้ร่วมตัดสินใจ การให้ความเป็นกันเองไว้วางใจกัน การจัดระบบการจูงใจ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตร การบริหารจัดการเรียนการสอน การบริหารการวัดผลประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา

เมื่อทราบปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยดังกล่าว นักการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการตรวจสอบและวิเคราะห์สาเหตุที่เป็นจุดอ่อนของการจัดการศึกษาปฐมวัยเมื่อทำรู้เช่นนี้แล้ว ท่านจะปล่อยให้ปัญหาคุณภาพของการจัดการศึกษาปฐมวัยยังเป็นเช่นเดิมอยู่อีกหรือ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กัญญ์ณวัณฐ์ ธาริบุญ และนภดล เจนอักษร. (2558). “การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย”. *Veridian E Journal, Silpakorn University*. 8(1): 122-137.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2547). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี)**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จิรภา ชมพูมิ่ง, อินทร์ จันทร์เจริญ และวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์. (2558). “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย เขตภาคเหนือตอนบน”. *Veridian E Journal, Silpakorn University*. 8(1): 760-769.

ณัฐจันทน์ พรหมณัสนิ่ง. (2550). **การพัฒนาแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้อำนวยการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ตรีมาลา เรือนทอง และศุภลักษณ์ สัตย์เพริศพราย. (2556). “การพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถด้านสติปัญญาสำหรับนักเรียนระดับปฐมวัย ชั้นอนุบาล 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 4”.

ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. 5(2): (285-295)

- บุญเชิด ขำนิศาตร์. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี. ปรินทิพย์ปริญาดุสิตบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- ปิยะนุช สุวรรณเทพ และสุเทพ อ่วมเจริญ. (2558). “การศึกษาพัฒนาการของเด็กปฐมวัยตามมาตรฐาน
คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยการจัดกิจกรรมการเล่นไทยสำหรับเด็กปฐมวัย”.
ศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย 7(1): (256-269)
- พิสุทธิ กิตติวรพันธุ์. (2556). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำทางวิชาการที่
ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ในโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภิญโญ มนุญศิลป์. (2551). ปัจจัยการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อ
ความมีประสิทธิภาพของทีมโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. (2553). การประกันคุณภาพปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พี.อี.อี.อี.อี.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- ศศกร ไชยคำหาญ. (2550). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริยา ฮ่องเสนาะ. (2556). การดูแลและการศึกษาเด็กปฐมวัย. เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2559. เข้าถึงได้จาก
[http : www. admin.e-library.onecapps. org/Book/1233.pdf](http://www.admin.e-library.onecapps.org/Book/1233.pdf).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา
ปฐมวัยเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2558). รายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช
2546 ปีการศึกษา 2555. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อภิสมัย วุฒิพรพงษ์. (2540). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล
ประจำจังหวัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินทอร โควังชัย. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับคุณภาพการบริหารงาน
วิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. การศึกษาอิสระ
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาษาต่างประเทศ

Fayol, Henri. (1949). **General and industrial management**. London: Sir Isaac Pitman & Sons.

อ้างอิงใน สันติ บุญภิรมณ์. (2552). **หลักการบริหารการศึกษา**. นนทบุรี: ไทยร่มเกล้า.

Mohiemang, I.L. (2008). **Effective school and learners' achievement in Botswana secondary school: An Education Management Perspective**. The Doctor of Education Thesis. South America: The University of South America.

Oakley, P. (1991). **Project with people**. Geneva: ILO.

Senge, P.M. (1990). **The Fifth discipline: The art and practice of the learning organization**. New York: Doubleday.

Scheerens J. (2004). **A Review of school effectiveness research**. Background Paper Prepared for the Education for all Global Monitoring Report. The Nations Educational Scientific and Cultural Organization.

Yadav. (1980). **Local level planning and rural development alternatives strategy**. New Delhi: Concept Publishing Company.